

עוד יוסף חי

"בא וראה כל צרות שאירע ליוסף אירע לציון":
 ביוסף כתיב "וישראל אהב את יוסף", ובציון כתיב "אוהב ה' שערי ציון",
 ביוסף כתיב "וישנאו אותו", בציון "נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה" וכו',
 ביוסף כתיב "וילבש אותו בגדי שש", ובציון "עורי עורי לבשי עוזך ציון
 וכו' ",

ביוסף כתיב "ואת יהודה שלח לפניו", ובציון "הנני שולח מלאכתי".
 (תנחומא ויגש י')

דברי חז"ל אלו מעוררים אותנו ללמוד ביתר עמקות את רעיונו של
 יוסף. חז"ל אינם רואים ביוסף כוח פרטי אלא כח שבו כלול כל ענינו
 ובנינו של עם ישראל. כמו שמצאנו על מעשי אבות שהם סימן לבנים, כך
 אנו מוצאים ביוסף. כל המאורעות שעברו עליו הם השורש למאורעות שיתגלו
 במשך ההסטוריה במציאות כלל ישראל.

התבוננות במאורעות שארעו לו ולזרעו, פתחו שער להכרת עולמו,
 להבנת אישיותו בנבואות העתיד ובדברי חז"ל המבררים את תפקידו של יוסף.
פרק א: "אשר בנו שתיהן את בית ישראל".

"יתן ה' אותך כרחל ולאח אשר בנו שתיהן את בית ישראל".
 יעקב בונה את בית ישראל ע"י שתי נשיו, כל אשה ומסרה המיוחד. יעקב
 אבינו עובד אצל לבן בעבור רחל. לא את לאה רצה יעקב לקחת לאישה,
 אולם לאה ע"י תפילתה ברחמים זכתה להדבק ביעקב. קשורו של יעקב לרחל
 מכח שבטבע, מכח אהבתו אותה, וזוכה בה מרצונו. בלאה זוכה בע"כ, שלא
 בידיעתו. יעקב אינו מגרש את לאה, וכן לאה לא גילתה ליעקב בליל
 חתונתה שאינה רחל. אף רחל צרתה שתקה, נתנה ללאה סימנים, ובשל כך
 אפשרה את רמאותו של לבן. הבינו כולם שיד ההשגחה טובבה את נישואי
 לאה ליעקב. הרמב"ן מבאר "לאה להנשא אל צדיק עשתה כן ורחם עליה,
 וכך אמרו בב"ר כיון שראה יעקב מעשים שעשתה לאה באחותה נתן דעתה
 לגרשה, וכיון שפקדה הקב"ה בבנים אמר, לאימן של אלו אני מגרש, וזה
 טעם וירא ה' כי חמל עליה שלא עזבה". רצה יעקב לגרש את לאה, כיון שראה
 רצון הקב"ה שתהיה לאה אשתו, לכן חמל עליה. לאה קוראת את שמות בניה
 ע"ש הקשר שבניה לבין יעקב. לאה רואה בקשר שנוצר בינה לבין יעקב
 השגחה ויצירה אלוקית.

נמצאנו למדים שהקשר של יעקב עם לאה הוא קשר אלוקי, ואילו הקשר

של יעקב עם רחל הוא בזירה טבעית מצד רצונו של יעקב. ההשגחה שיש על כל אחת מן האמהות מתגלה בפרשת לידת השבטים. לאה משגחת בשם הויה בהדרכה מעלה מן הטבע לעומתה רחל מושגחת בשם אלוקים שהוראתו השגחת הקב"ה בטבע.

פ' כ"ט פס' לא'-לה': פרשת לידת ארבעת בניה של לאה. וירא ה' כי שנואה לאה. ולא קוראת לראובן, כי ראה ה' בעניי. לשמעון, כי שמע ה' כי שנואה אנוכי. ליהודה, הפעם אודה את ה'.

רחל מבקשת מיעקב בנים ונענית: "התחת אלוקים אנוכי", את צרכה הנהגה של אלוקים כדי ללדת. וכשבלהה שפתתה יולדת ליעקב בנים, אומרת רחל דנני אלוקים, ותאמר רחל נפתולי אלוקים נפתלתי. בלידת זבולון ויששכר למרות שהם בניה של לאה אנו רואים שימוש בשם אלוקים. והטעם, משום שלילות אלו בעצם היו לילותיה של רחל ורק מחמת רצונה לזכות בדודאים ויתרה על לילות אלו. ולא בלילות אלו קיבלה את ההשגחה המתאימה לרחל.

ובלידת יוסף "ויזכור אלוקים את רחל וישמע אליה אלוקים" "ו. ותאמר אסף אלוקים את חרפתי". ולעתיד מבקשת "יוסף ה' לי בן אחר", תפילה היא במידת הרחמים לזכות בעוד בן. אנו רואים שמדרגתה של לאה היא על טבעית; לעומתה, רחל מדרגתה בטבע.

נברר להלן שגם בתפקידם, לאה היא המגלה את הרוח, הצד האלוקי שבמציאות, לעומתה רחל מגלה את הצד החומרי הטבעי שבמציאות. רחל היא "יפת תואר ויפת מראה". ובב"ר "עיקר סמניה של רחל לא היתה אלא נאה, ורחל היתה יפת תאר".

האמהות מתגלות ע"י בניהם. לכל אחת מן האמהות יש בן שבו היא מתגלה. לאה ילדה ליעקב את ראובן הבכור, לולא יצועי אביו מרכז היה בקרבו את כל הכתרים שבישראל: הבכורה, הכהונה והמלכות "בכורי אתה... יתר שאת ויתר עז". ראובן היה כולל לא רק את המעלה של לאה אלא גם את של רחל.

"אולם בחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל... כי יהודה לגבר באחיו ולנגיד ממנו, והבכורה ליוסף" (דברי הימים א', ה'). יהודה זוכה בכתר מלכות ויוסף זוכה במעלת הבכורה. יהודה, המשכה הרעיוני של לאה. "א"ר לוי, לא יגרע מצדיק עניו, דוגמא דידיה. תפסה לאה פלך הודיה ועמדו בניה בעלי הודיה. יהודה, "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני". דוד, הודו לה' כי טוב וכו' (ב"ר עא'). לעומת שלושת אחיו הקודמים שקראתם לאה ע"ש הקשר שנוצר בינה לבין יעקב, הודאה על דבר מסוים פרטי

במציאות, יהודה נקרא כולו ע"ש שהודו לקב"ה, כולו נקרא ע"ש הקב"ה (סוטה י:). יהודה שיא מעלתה של לאה. יוסף מגלם בדמותו כבואת רחל. יוסף הוא בנה העיקרי של רחל. "יוסף היה עקר לאימו, בנימין היה תוספת" (בדב"ר א', י"א).

א"ר יצחק, זרוק חוטר לארעא ועל עיקרא נפיק, לפי שכתוב ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה לפיכך ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה, (ב"ר פו, ו). והגמרא בסוטה לו: "תניא, ראוי היה יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים כדרך שיצאו מיעקב... ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו וכולן נקראו על שמו". כל מצעדיו של בנימין לא היו אלא השלמת תפקידו של יוסף. ובמקום שהחסיר יוסף, מצא השלמתו ע"י בנימין, וכולן נקראו על שמו, יוסף ה' לי בן אחר שיהא תוספת על יוסף.

פרק ב': "כי יהודה גבר באחיו"

לאה ורחל שתיהן בונות יחד את בית ישראל. "וללבן שתי בנות, כשתי קורות מפולשות מסוף העולם ועד סופו, זו העמידה אלופים וזו העמידה אלופים. זו העמידה מלכים וזו העמידה מלכים, מזו עמדו הורגי אריות ומזו עמדו הורגי אריות. מזו עמדו נביאים ומזו עמדו נביאים. מזו עמדו שופטים ומזו עמדו שופטים. מזו עמדו מכבשי ארצות ומזו עמדו מכבשי ארצות, מזו עמדו מחלקי ארצות ומזו עמדו מחלקי ארצות, קרבן בנה של זו דוחה שבת וקרבן בנה של זו דוחה שבת, מלחמת בנה של זו דוחה שבת ומלחמת בנה של זו דוחה שבת, לזו ניתן שתי לילות ולזו ניתן שתי לילות וכו' (ב"ר ע). "שתי בנות שוות בנוי וביופי בדמות ובקומה" (תנח' ויצא יב). לכאורה אין תפקיד אחת חשוב מתפקיד חברתה, אולם מיד בהמשך המדרש מוצאים יחס אחר, לאה גדולה בתפקידה מרחל. "שם הגדולה לאה" - גדולה במתנותיה: כהונה לעולם ומלכות לעולם דכת' "ויהודה לעולם תשב" וכתוב "זאת מנוחתי עדי עד". "שם הקטנה רחל" - קטנה במתנותיה, יוסף לשעה ושילה לשעה, וימאס באוהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר". (ב"ר ע', טו').

מעלת יהודה לכאורה גדולה ממעלת יוסף. יוסף נשלח למצרים לדאוג לצרכים החומריים לעת שהות בני ישראל במצרים, ולמען עשה כיום הזה להחיות עם רב, לעומתו יהודה נשלח "להורות לפניו", להתקין לו בית תלמוד שיהא מורה שם הוראה, שיהא מלמד את השבטים, (תנ' ויגש יא'). יוסף מכשיר בחומר ואילו יהודה מתקן הרוח. יוסף מיסד מסד המציאות לגילוי גדול יותר שבא בעקבותיו. "להורות לפניו" - "לזה שהוא עתיד ליטול מלכות לפניו. שור אם טרף ארי בא ומציל, ארי אם טרף אין שור בא ומציל. יהודה ויוסף יטול יוסף שהוא לשעה ואח"כ יהודה שהוא לעולם. זאב אם טורף ארי

בא ומציל, ארי אם יטרוף אין זאב בא ומציל. יהודה ובנימין יטול בנימין שהוא לשעה ואח"כ יהודה שהוא לעולם, ישראל ואומות העולם, יטלו אוה"ע שהם לשעה ואח"כ ישראל שהם לעולם. העוה"ז והעוה"ב, יטול העוה"ז שהוא לשעה ואח"כ העוה"ב שהוא לעולם".

השואה במדרש לישראל ואוה"ע, ולעוה"ז והעוה"ב. העוה"ז כפרוזדור לעולם הבא. עולם הבא הוא התכלית והעולם הזה הוא ההכנה אליו. כך מלכות יהודה היא התכלית, האידאל, לעומתה מלכות יוסף אמצעי להשגת התכלית. יוסף התנאי הקודם במציאות להופעת יהודה. "לא יסור שבט מיהודה" - לא יפרח. "עד כי יבא שילה", יבא לשון חורבן (וה"פ לא יפרח ולא ינץ מלך ביהודה עד כי יטוש משכן שילה, וכן הוא אומר ויטוש משכן שילה וסמיך ליה ויבחר בדוד עבדו).

וכן לדורות, כניסת ישראל לארץ והתנחלותם בה מונהגת בידי יהושע. יהושע מזרעו של אפרים ובמדרש מוצאים קשר מיוחד בין יוסף ויהושע. "ששה זוגות הם ששנותיהם שוות, רבקה וקהת, לוי ועמרם, יוסף ויהושע...". (ב"ר ק'). התנחלות ישראל בארץ היא ההכנה לסדר שדרוש בעם ישראל להשראת שכינה במקדש. "היתה יהודה לקודשו - ישראל ממשלותיו". יהודה במקדש וישראל שאר ממשלת ה' בארץ. כך גם מוצאים בסדר המלכים בעם ישראל, שאול הבא משבט בנימין קודם לדוד הבא משבט יהודה, ומלכותו היא רק מלכות לשעה ולא לדורות. כמו"כ מרדכי היהודי מנהיג את עם ישראל בגלות, כיוסף מנהיג העם בגלות מצרים, ובזה מכשיר את הקרקע לעליה בזמן עזרא. (על אף שמלכים אלו משבט בנימין, הלא הבאנו לעיל שתפקידו של בנימין דומה לזה של יוסף, "בניה של רחל ניסן שוה וגדולתן שוה" (ב"ר, פ"ז, ז') בדברי חז"ל במקומות רבים מבואר שהמלחמה בעמלק נעשית ע"י יוסף. מיד אחרי לידת יוסף יעקב רוצה לחזור לארץ כנען, ומסבירים חז"ל: "כיון שנולד שטנו של עשיו" ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה וכו'". דא"ר פנחס בשם ר' שמואל בר' נחמן מסורת היא שאין עשיו נופל אלא ביד בני בניה של רחל וכו' (ב"ר עג', ב"ב קכג:).

משה נלחם בעמלק, אבל הוא אינו יורד להלחם, הוא נשאר להתפלל, רק יהושע הוא המוכשר והיכול להלחם בעמלק. "וכך אמר משה ליהושע" בחר לנו אנשים" מפני שהוא משבט יוסף שנא' בו "את האלוקים אני ירא" ובעשיו כתיב "ולא ירא אלוקים". ובהמשך המדרש "אמר ר' יוחנן, עומדים כל שרי השבטים להזדווג עם שרו של עשיו ואינו נופל בידם לפי שכל אחד ואחד מסלקו בתשובה, לראובן אומר אתה נחשדת על פלגש אביך... וכו' לבנימין אומר אתה נחשדת על פילגש בגבעה, כיון ששרו של יוסף בא ומזדווג לו מיד

נופל לפניו שאין לו תשובה להשיבו. הה"ד: "והיה בית יעקב לאש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש ובערו שניהם וכו'" (תנח' סוף פ' כי תצא). המלחמה בעמלק תצלח אך ורק ע"י יוסף שהרי גם לא נעשה הדבר בשלמות, שאול הוא החומל על אגג והצאן.

וכך מבואר בתנח' בריש וישב: "כיון שראה יעקב אלופי בני עשיו נתיירא, אמר מי יוכל לעמוד כנגד אלופים אלו, מלה"ד, לגמלים הרבה שהיו טעונים פשתן, היה עומד הנפח ותמה ואמר: היכן יכנס כל הפשתן הזה?! פקח אחד היה שם א"ל: מה לך לתמוה, ניצוץ אחד יצא ממפוח שלך ויכלה אותו, אף כך, כשראה יעקב אבינו עשיו ואלופיו, נתיירא. אמר מי יוכל לעמוד לי כנגד אלו?! אמר לו הקב"ה גץ שלך יכלה אותם, וזה יוסף דכתיב והיה בית יעקב וכו'".

תנועת חיים זו המקופלת בדמותו של יוסף תפעל גם לעתיד לבא. במקומות רבים מוזכר שיהיו שני משיחים לישראל, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, מה צורך בשני משיחים ומה תפקידו של כל אחד מהם? בבמד"ר יד', א' ד"א לי גלעד ולי מנשה, לפי שיש מחלוקת הרבה על משוחים... וכו' "אפרים מעוז ראש" - זה משוח מלחמה שבא מאפרים שנא' "בכור שורו הדר לו". "יהודה מחוקקי" - זה הגואל הגדול שהוא בא מבני בניו של דוד". ובריש וישלח עה"פ ויהי לי שור וחמור, שור זה משוח מלחמה, חמור זה מלך המשיח. ובתנח' שם "אין לי לירא ממך שהרי נולד יוסף שנקרא שור וחמור - זה מלך המשיח שנא' עני ורוכב וכו'. ובב"ר צ"ט, ב' "יוסף כנגד מלכות אדום... ביד מי מלכות נופלת, ביד משוח מלחמה שהוא בא משל יוסף", ובילקוט תהילים תרכ"א קוראים לו משיח בן יוסף - תרועם בשבט ברזל - זה משיח בן יוסף שרודה במקל.

גם לעתיד לבא יוסף הוא המכשיר את המציאות להופעת מלכות יהודה, מחיית עמלק כהכנה למקדש, וכך פוסק הרמב"ם פ"א מהל' מלכים: "שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ: למנות להם מלך, להכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה. מינוי מלך קודם למלחמת עמלק, והכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין הבית, שנא' "ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו, ויאמר המלך אל נתן הנביא אנוכי יושב בבית הארזים". סדר זה התקיים בזמן הבית הראשון, שאול מבניה של רחל נלחם בעמלק ושלמה בן דוד בונה את בית הבחירה, וכך גם לעתיד לבא.

בנבואות רבות מבואר שמלכות ישראל תונהג בידי יהודה, דוד וזרעו. בתורה "לא יסור שבט מיהודה... עד כי לבוא שילה ולו יקהת עמים". הקב"ה מבטיח לדוד שמלכותו לא תמוש מזרעו. בנביאים אחרונים נבואות

רבות מזכירות תכליתו של משיח בן דוד. ביחזקאל ל"ז בולטת מעלתו של דוד ע"פ כל העם. הנבואה מדברת על לקיחת עץ יוסף ועץ יהודה... והיו לאחדים בידך, לכולם יהיה מלך אחד. "ודודעבדי נשיא להם לעולם". מלכות ישראל בעולם היא נחלתם הבלעדית של בני יהודה. יש הסוברים שיש איסור להמליך מלך משאר השבטים ובזה נכשלו החשמונאים. (רמב"ן פר' ויחי "לא יסור").

אולם לא רק מעלתו של יהודה ע"פ אחיו בולטת, חז"ל אומרים שעתיד משיח בן יוסף להרג. כלומר אחרי שימלא תפקידו עתיד משיח בן יוסף לפנות מקומו למשיח בן דוד שמלכות עולמים שייכת לו.

פרק ג': "אפרים בכורי הוא"

עד עתה ראינו שלאחרי מלואים תפקיד מרכזי וחשוב ביותר בבנין בית ישראל. ממילא מובן על שום מה זוכה לאה להקבר בקבורת יעקב, בחברון - נחלת יהודה.

אולם, יחס של מעלה עליונה יש ליוסף, לבנינו ופעלו יש מקום נכבד למאוד, לא רק במקום ששואה ליהודה, אלא שפעמים יש בהוראתו הוא שעולה על הוראת יהודה. רחל אמו אומנתו עיקרו של בית יעקב הגתה, "יתן ה' את האישה אל ביתך כרחל ולאחיה", רחל לפני לאה? כך בשבט יהודה. "ורחל עקרה" - א"ר יצחק, רחל היתה עיקרו של בית כמו שנאמר "ורחל עקרה" (ב"ר). "בני רחל אשת יעקב" - רחל שהיתה עקרת הבית היא היתה עיקר ביתו של יעקב, ואומר "מתה עלי רחל", "ויחפש באוהל יעקב" שהוא אהלה של רחל. (ב"ר ע"ד).

מעשי האם רחל אף סימן לדורות. תני ר' שמעון בן גמליאל, אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם הן זכרונותם. למדנו שנקראו ישראל ע"ש רחל, שנא' "הבן יקיר לי אפרים". (ב"ר פ"ב).

תני רשב"י, לפי שכל הדברים תלויים ברחל, לפיכך נקראו ישראל על שמה. "רחל מבכה על בניה". ולא סוף דבר לשם בנה אלא לשם בן בנה שנא' "הבן יקיר לי אפרים".

יעקב, האב השלישי, המובחר שבאבות, בניו ממשיכיו, "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים". אך בן יש הדומה לאביו, בן שהוא בבואת האב ברעיון ובמעשה. "אלה תולדות יעקב יוסף" - ללמדך שהיה יוסף דומה לאביו בכל דבר. (במד"ר ל"ד). "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו", אמר ר' יהודה, שהיה זיו איקונין שלו. (ב"ר פ"ד). מה יעקב נולד מהול אף יוסף נולד מהול. הדמיון החיצוני והגופני מבטא המשכיות יעקב

ביוסף. הם דומים גם בתכונות, "יעקב ויוסף שניהם היו צדיקים גמורים".
(במד"ר י"ד).

לא רק בדברים הקבועים, בתכונות, במראה וכו' היו דומים, אף בהשתלשלות חייהם. "כל מה שאירע לזה אירע לזה, מה זה אמו עקרה אף זה אמו עקרה... מה זה בכור אף זה בכור... מה זה אחיו שונאו אף זה אחיו שונאים אותו... זה נגנב שתי פעמים וזה נגנב שתי פעמים... זה נתגדל ע"י חלום וזה נתגדל ע"י חלום... זה נתברך בית חמיו בשבילו וזה נתברך בית חמיו בשבילו... זה כלה את הרעב וזה כלה את הרעב... (ב"ר פ"ד).

בסוף המדרש ישנה גם השואה במעלתו הרוחנית של יוסף. שניהם כילו את הרעב. יעקב אבינו שהכיר את בנו בוחר בו להעביר את מסורת התורה. "בן זקונים" - ר' נחמיה אומר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרו לו (ב"ר).

יוסף הצדיק הוא עיקר הגילוי בבית יעקב, האחים הם כטפלים לו. "התולדות הללו לא באו אלה בזכותו של יוסף, כלום יעקב הלך אצל לבן אלא בשביל רחל, התולדות הללו היו ממתנות עד שנולד יוסף שנא' "ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב ללבן וכו'". מי מורידן למצרים - יוסף. מי מכלכלן במצרים - יוסף. הים לא נקרע אלא בזכות יוסף, הה"ד, ראוך מים אלוקים גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף". (ב"ר פ"ד).
מציאות החיים של עם ישראל כלולה ביוסף. (עי' במדרש שהבאנו בהקדמה). חז"ל מחשיבים את ירידת יוסף למצרים כירידת כל העם. "הריני מושך את בנו לפניו והוא (יעקב) יורד אחריו על כורחו... והוריד את השכינה למצרים עמו".

גם גאולת ישראל ממצרים מלווה בהעלאת עצמות יוסף. "בא משה וצעק יוסף, יוסף, הגיעה שעה שהקב"ה גואל את בניו, שכינה מעכבת לך וענני הכבוד מעכבין לך". בראש עם ישראל "היה מהלך ארונו של יוסף עם ארון חיל העולמים... המונח בארון זה קיים מה שכתוב בארון זה" (מכילתא בשלח פ' א').

יעקב נותן ליוסף הבכורה. הבכור הינו ראשית גילוי כוחו של האדם. בראשית כלול כל האחרית. הבכור כולל בתוכו את שאר האחים הבאים אחריו. כך מצאנו ביחס בין ישראל לאוה"ע. "בני בכורי ישראל" "וישראל נקראו ראשית". ישראל הם העיקר והגויים תוספת. (הרחבת הדברים בנצח ישראל פ"ג).

כך מבחינה מסוימת יוסף הוא העיקר ושאר האחים תוספת. יעקב מברך

את יוסף: "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי". מדוע בכורתו של יוסף מתגלית בבניו הזוכים להחשב כשני שבטים, נתינת נחלה ליוסף פי שניים? יוסף ע"י ברכתו של יעקב נהיה בבחינת אב. "מה יעקב העמיד שבטים, אף יוסף העמיד שבטים שכ"א "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" (תנחומא ישן וישב ה').

אין יוסף נשאר כאחד השבטים הרגילים; הוא בן ביחס ליעקב, אולם ביחס לאחיו הוא נהיה כאב. "ולקדקד נזיר אחיו", אמר רבי יצחק מגדלאה את הוא כלילה דאחך. (ב"ר צ"ח).

תניא, היה ראוי יוסף לצאת ממנו ל"ב שבטים כדרך שיצאו מיעקב אביו שנא' "אלה תולדות יעקב יוסף". אלא שיצא שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו, "ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו וכולן נקראו על שמו" (סוטה לו:). חז"ל סוברים שבעצם יוסף היה ראוי להיות ממש במדרגה של יעקב אבינו, וכמו שהבאנו בתחילת דברינו את ההשוואה הגמורה בכל הצדדים בין יעקב ליוסף. יוסף היה לכול להחשב בין האבות. ובבחינה מסוימת גם זכה למדרגה זו. היה אב למנשה ואפרים. ועשרת בניו של בנימין נקראים על שמו. (כבר בארנו לעיל שענינו של בנימין לתקן ולהשלים את התפקיד שהוטל על יוסף שחלקו לא הצליח יוסף לעשות).

מדוע לא זכה להיות ממש במדרגה של יעקב? "תניא דבי ר' ישמעאל, אותו היום יום חגם היה, והלכו כולן לבית עבודת כוכבים שלהם, והיא אמרה להן חולה היא. אמרה, אין לי יום שניזקק לי יוסף כיום הזה. ותתפשהו בבגדו לאמר וכו' ובאותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלום, אמר לו: יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה בינהם. רצונך שימחה שמך מבניהם ותקרא רועה זונות, דכתיב "ורועה זונות יאבד הון", מיד "ותשב באיתן קשתו". א"ר יוחנן משום ר' מאיר ששכה קשתו לאיתנו. "ויפוזו זרועי ידיו". נעץ ידיו בקרקע ויצאה שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו. "מיד אביר יעקב" - מי גרם לו שיחקק על אבני האפוד אלא אביר יעקב. "משם רועה אבן ישראל", משם זכה ונעשה רועה שנא': "רועה ישראל האזינה, נוהג כצאן יוסף". (סוטה לו:). יוסף לא היה פרוש לגמרי מן הערוה, עוד היתה נקודה שגרמה לו להתפעל מן הערוה. יצרא דערוה היה שייך אצלו. רק בעזרתו של יעקב שהיה פרוש לגמרי מן הערוה כמו שכתוב: "והקדישו את קדוש יעקב" זכה להנצל מן העבירה. הזרע שיצא מבין

---

* בברכותיו של יוסף אנו מוצאים באופן מיוחד אצלו שכל הברכות של האבות ניתנות לו: "ברכות שדיים ורחם, ברכות אביך גברו על ברכת הורי".

ציפורני ידיו היה ראוי להיות הזרע שיצאו ממנו עשרה שבטים. אולם הוא יצא כזרע לבטלה. אולם מחמת שבגופא של העבירה הצליח להתגבר על יצרו, זכה בכ"א להיות "רועה ישראל" זכה למדרגה עליונה מאחיו. ובמסכת כלה פ"ג. מצינו ביעקב אבינו שלא נשק ליוסף בנו, ואמאי לא נשק ליה, סבר דילמא אידי דגלה אטעיניה נשי אגב שופריה. כדכתיב "וירא אליו ויפל על צואריו עוד... אמר רבא: ש"מ יוסף נתחמם לנגדה (של אשת פוטיפר), הלכך צפה יעקב ברוח הקודש ונמנע מלנשק ליה. (וע"ש כל הענין). יעקב לא מתחבר עם גופו של יוסף משום שגוף יעקב קדוש מגופו של יוסף.

חילוק המדרגות בין יעקב ליוסף מתבטא בזכייתם בקבורה בארץ. יעקב אבינו זוכה שגם גופו לא הרקיב וגם עצמותיו יקברו בארץ. לעומתו יוסף זוכה שרק עצמותיו נקברות בארץ ישראל אולם גופו מרקיב. רק הצד הפנימי שביוסף מתוקן, בגילוי יש חסרון. "ותשב באיתן קשתו", א"ר יוחנן מי גרם לך להדחות מן האיתנים, קשיות שנתקשתה עם אדונתך" (ב"ר). ובפירוש מהרז"ו במדרש מבאר "איתנים" הם האבות. כלומר, יוסף היה יכול להגיע למדרגת האבות, אלא מחמת שנכשל בענפי עבירה נדחה ממדרגה עליונה זו. (ובמדרש הגדול גורס מי גרם לך להמנות עם איתנוס? קישוש שנתקשתה עם אדונתך. כלומר יוסף זוכה להחשב כאב).

אולם יוסף זוכה להיות רועה אבן ישראל. ובתרגום אונקלוס: "רועה אבן" - אב ובנין דכית ישראל. יוסף הוא מדרגה שבין האבות לבנים ומכוח זה זוכה לחבר בין האבות לבנים.

מעלתו של יוסף אינה דבר משתנה, גם לעתיד לבוא נשאר יוסף כמיוחד שבאחיו. הבאנו בפרק הקודם את המדרש המכרר שעמלק אינו נופל בידיהם של שאר השבטים מחמת חסרון, ומכוחו מנצח את עמלק. ובירמיה פ' ל"א פרק המדבר על הגאולה העתידה, ובזמן ההוא יתגלה "כי היית לישראל לאב ואפרים בכורי הוא", ובהמשך הפרק "הבן יקיר לי אפרים וכו'".